

Elmélkedés a történetbölcseletről

progresszió vagy regresszió?

Nyugodtan feltételezhetjük, hogy az emberiséget mindig is foglalkoztatta az a kérdés, hogy hogyan néz ki a kollektív jövőnk. Mi vár ránk egy, tíz, vagy akár száz, ezer év múlva? *Historia est magistra vitae*¹ – A történelem az élet tanítómestere, írja Marcus Tullius Cicero a *De oratore* című művében. Annak érdekében tehát, hogy a fenti kérdésre valamilyen többé-kevésbé kielégítő választ tudjunk adni, a múltba tekintünk, azt elemezzük és összevetjük a jelennel, majd az észrevételek és a szerzett tapasztalatok alapján következtetéseket vonunk le a világ alakulásáról, fejlődéséről. Így két alapvető modellre lehet leszűkíteni a lehetőségeket: ezek a progresszió, illetve a regresszió elvét követő modellek.

Matematikai szemmel nézve ezek lényegében függvények, melyek az idő minden pontjához – feltételezve annak linearitását – hozzárendelnek egy-egy minőséget. Ha tehát azt szeretnénk tudni, hogy mondjuk ötven év távlatában mire számíthatunk, egyszerűen össze kell vetnünk az említett modellek egyikét a múlt folyamataival, és a választ le is olvashatjuk. A kérdés már csak az, hogy melyik modell írja le a világ, az univerzum fejlődésének folyamatait a legpontosabban.

Számunkra értelemszerűen a progresszivitás bebizonyosodása jelentené a legnagyobb megnyugvást, és ez a gondolkodásmód nem is valószerűtlen. A keresztény történetfilozófia is progresszivitást hirdet. Az egyház szerint az emberiség egy utat jár be, amely a teremtéstől és az Éden-kerttől tart Isten országához, mely egyértelműen egy magasabb minőséget hordoz.

A progresszivitás nem csak vallási síkon értelmezhető. A neolitikus forradalom óta az emberi civilizáció elképesztő mérföldköveket tudhat maga mögött, melyek végső soron mind hozzájárultak egy jobb élet lehetőségéhez. Ma már számtalan korábban halálos betegséget tudunk hatékonyan gyógyítani és az egyre javuló életkörülményeknek köszönhetően a várható élettartam is jelentősen megnőtt az évszázadok alatt. Nem irreális elképzelés tehát, hogy ez a folyamat a jövőben is folytatódni fog.

Hogy az emberiség még milyen sokat fejlődhet, azt kiválóan helyezi perspektívába a Kardasev-skála², mely civilizációkat sorol be különböző szintekbe fejlettségük alapján. Az emberiség egyelőre csak körülbelül 0.75-ös szinten tart, de idővel elképzelhető, hogy a teljes

¹ Cicero, Marcus Tullius, *De oratore*, II, 36.

² <https://articles.adsabs.harvard.edu/pdf/1964SvA.....8..217K>, 3.o.

Naprendszert vagy akár a Tejútrendszert is uralni fogja. Az ilyen léptékű fejlődés számunkra egyelőre felfoghatatlannak tűnik, minden esetre a progresszivitás elméletét rendkívül jól alátámasztja.

Ugyanakkor csak akkor kapunk teljes képet, ha az emberiség technológiai fejlődésének negatív következményeit is figyelembe vesszük. Mára már nem tudunk elvonatkoztatni globális problémáinktól, melyek egyre inkább megnehezítik a pozitív szemléletet a jövőnkkel kapcsolatban. A féktelen hulladéktermelés, a Föld erőforráskészletének rohamos kimerítése, és a bolygónk légkörének felmelegedése mind-mind aggasztó, fenyegető tényként kapnak helyet tudatunkban, melyek néhány évszázaddal, vagy akár évtizeddel ezelőtt nem jelentettek problémát. Nem indokolatlanul gondolhatjuk tehát azt, hogy a világra a regresszív tendenciák jellemzőek.

Ezt az álláspontot támasztották alá a 20. századi tradicionalisták is, köztük René Guénon francia író és gondolkodó és Julius Evola olasz filozófus. Ők a történelem során a politikai vezetők értelmi szintjében vélték egyfajta minőségbeli romlást felfedezni. Míg eleinte, az aranykorban, a kitűnő szellemi adottságokkal rendelkező uralkodók voltak jellemzők, az ezüstkorbán a vezetők már harcosok, később, a rézkorbán dolgozók, a bronzkorbán pedig fizikai munkások voltak. Ezt a fokozatos visszaesést az indiai kasztrendszer egyre alacsonyabb szintjére való kerüléssel hasonlították össze. Így jutottunk el a Brahmanok által betöltött vezetői szereptől a Sudrákig. Ezt a folyamatot előre vetítve a következő lépcsőfok a Csandala, azaz a kasztatlan tömeg szintje lenne egy elkerülhetetlen vaskorbán.

Mindez ugyan nem éppen pozitív kilátásokkal jár együtt, mégis kíváncsiak vagyunk, hogy az emberi civilizáció tényleg hanyatlóban van-e, vagy csupán egy zökkenőbe ütközött. Véleményem szerint az utóbbi a helytálló. A történelem során számtalan példa volt konfliktusra, járványra, de ezeket eddig mindig sikeresen átvészeltük, így nincs okunk azt gondolni, hogy ez a jövőben másképp lesz. Különben is, nagyrészt hozzáállás kérdése, hogy az ember eléri-e céljait, és ez, úgy vélem, vonatkoztatható az emberiség egészére a történelemből cselet szempontjából. Ha egyszer nem tudjuk egyértelműen megállapítani, hogy az univerzumra szükségszerűen jellemző egy bizonyos regresszió, akkor evolúciós szemszögből sokkal célszerűbb azt hinnünk, hogy az életünknek igenis van értelme, és egy jobb jövő vár ránk.

Források

- Stanford Encyclopedia of Philosophy: Philosophy of History:
<https://plato.stanford.edu/entries/history/> (2021. 12. 22.)
- Kurzgesagt – In a Nutshell: What Do Alien Civilizations Look Like? The Kardashev
Scale: https://www.youtube.com/watch?v=rhFK5_Nx9xY (2021. 12. 22.)